

ЕВОЛЮЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КУКЛИ ВІД ОБРЯДОВИХ ЧАСІВ ДО СУЧАСНОЇ СУВЕНІРНОЇ АВТОРСЬКОЇ ЛЯЛЬКИ

Підготувала:

*Дьяченко Марина Павлівна,
Керівник гуртка-методист Комунального
позашкільного навчального заклад «Центр
дитячої та юнацької творчості «Гармонія»
Криворізької міської ради, народний майстер
НСМНМУ, член Всесвітнього Об'єднання
лялькарів - Ukrainian Association for
Handmade Artists/ Global Doll Society, член
Національної Спілки майстрів народного
мистецтва України*

2024

Кожен народ, кожна країна мають свою іграшкову культуру. Вона не просто копіює або повторює культуру суспільства, а й дає їй певну оцінку, по-своєму інтерпретує її, навіть в окремих випадках моделює її майбутнє.

О.Найден

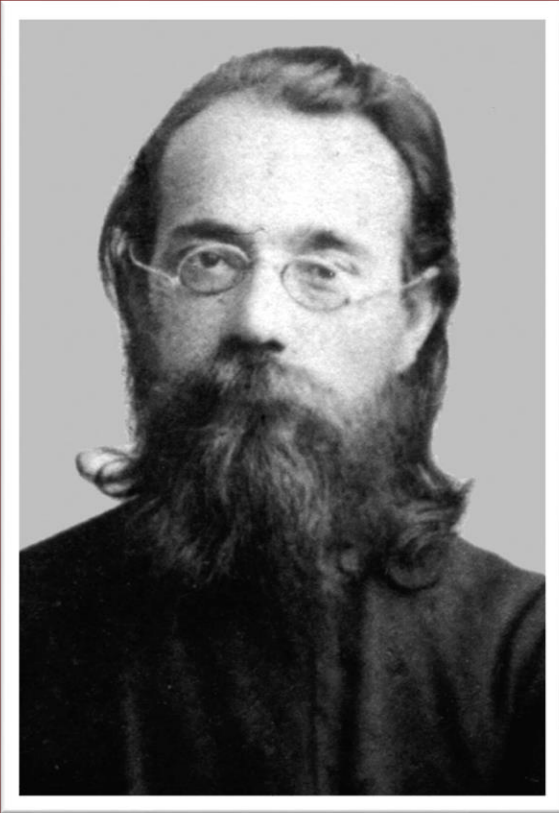

Кукла чи лялька?

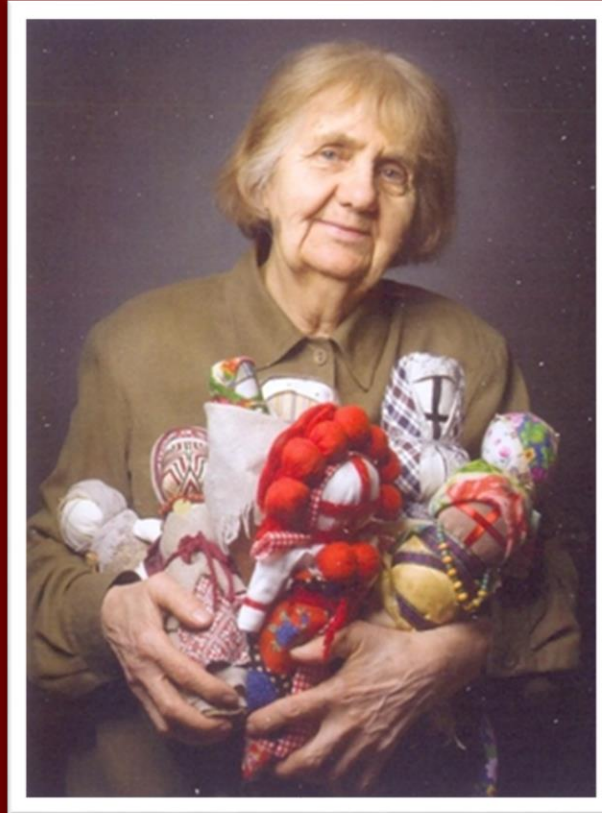

В кожній ляльці сидить кукла, тоді як не в кожній куклі сидить лялька...

Видатні збирачі української народної іграшки

Марко
Грушевський

Людмила
Орлова

Олександр
Найден

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

Вузлові ляльки, замальовані художником Авдєєвим, приблизно 1911-1918 рр.:

а) із с. Мирівки, Київщина

б) із с. Романівка, Волинь

в), г) із с. Липового Кременчуцького повіту Полтавської губернії

д) з м. Прилук Полтавської губернії

е) лялька з Київської губернії

Вузлова лялька с. Думанці Черкаського району

*Була знайдена
Л. С. Орловою та
О. С. Найденом
в серпні 1969-го року*

Вузлові ляльки Середньої Наддніпрянщини щодо семантики, функцій, іконографічних та семіотичних ознак можна поділити на три групи:

I

❖ ляльки сіл Правобережжя Дніпра

II

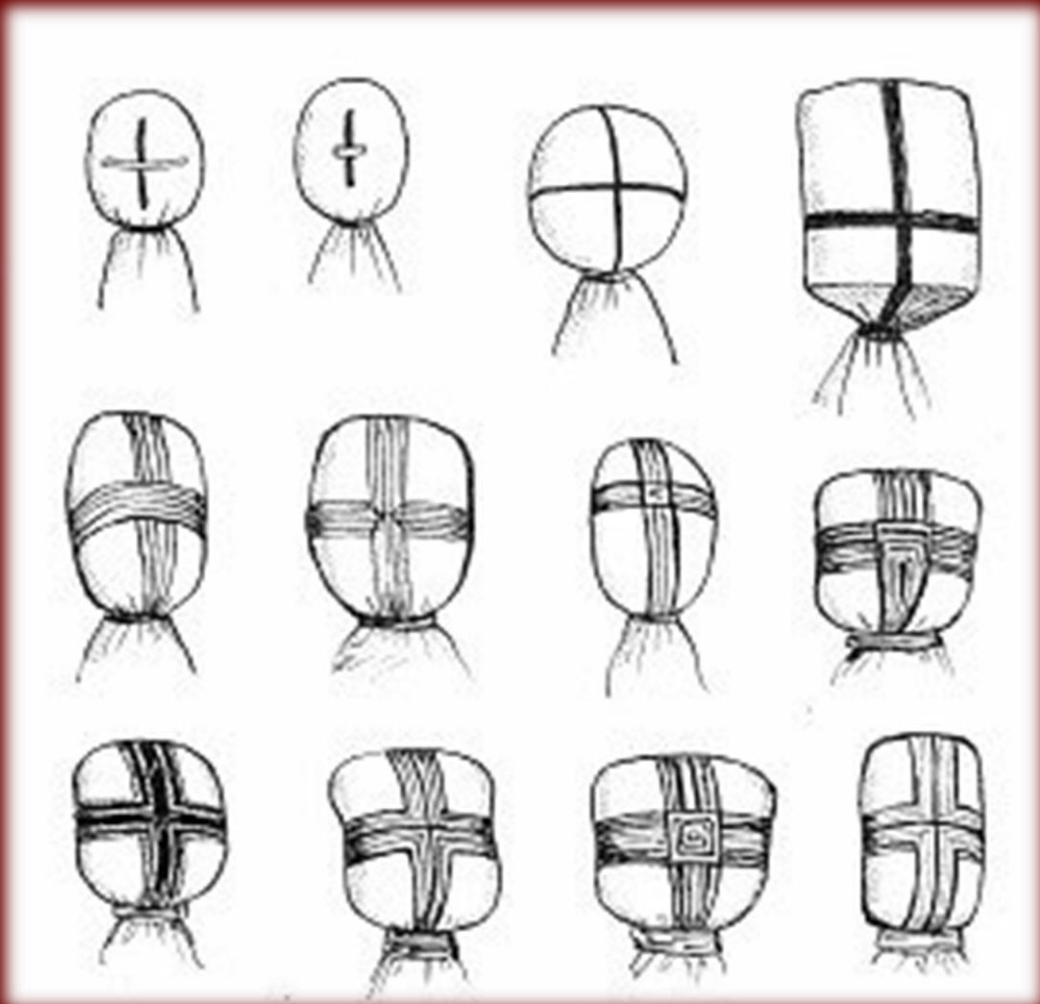
❖ ляльки сіл Лівобережжя Дніпра

III

❖ ляльки Південно-Східної частини Київської області

Іконографічна ознака вузлової ляльки Середньої Наддніпряни

- ✓ *В осередку зародження цього типу ляльок (сучасні Чигиринський і Черкаський райони) – більш виразні й складні хрести*
- ✓ *У місцевостях віддалених від осередка зародження (на Полтавщині) – менш виразні та простіші хрести*

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

Вузлові ляльки Ганни Руденко
с. Думанці Черкаського району. 1969 р.

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

Ляльки, виготовлені
бабусями с. Думанці
Черкаського району.
Кінець 1960-х років

Одарка Кононенко
Ярина Шевченко
Ганна Руденко

Вузлова лялька
Одарки Кононенко
с. Думанці
Черкаського району.
1969 р.

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

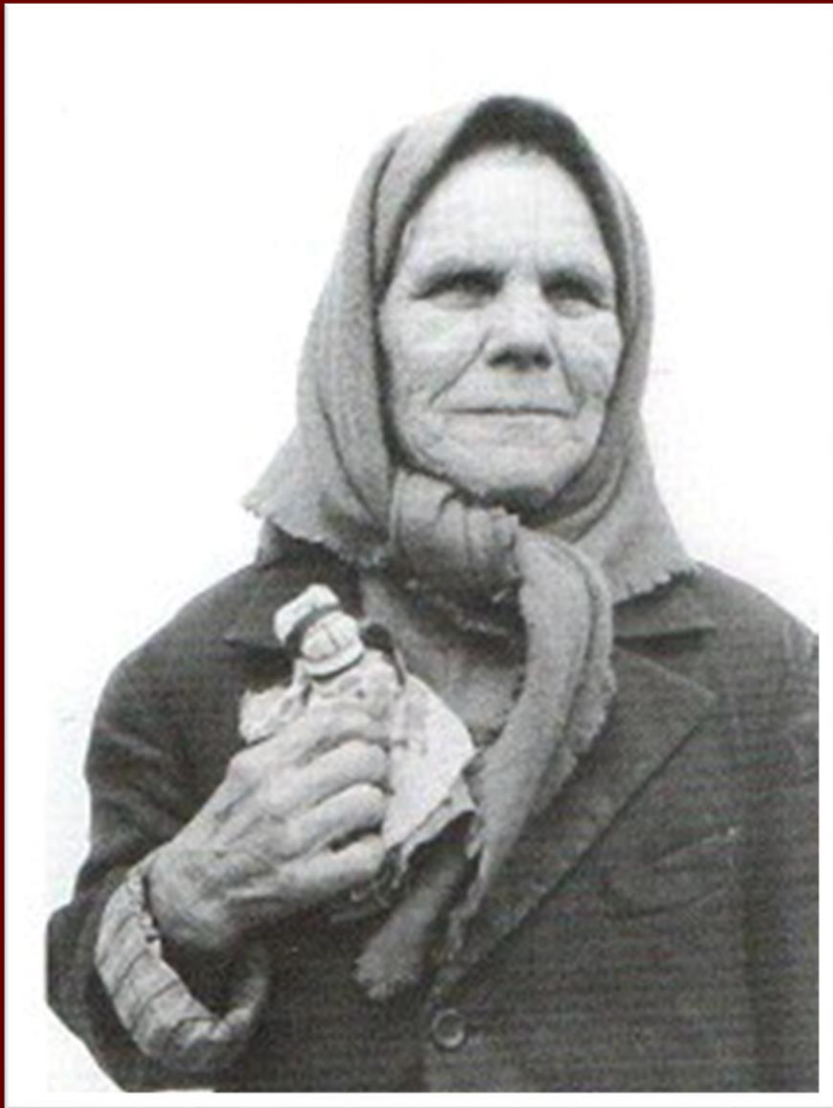
Вузлові ляльки Катерини Ляшко

х. Хрещатик Черкаського району.

Початок 1970-х років

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

*Вузлова лялька Марії Стороженко (праворуч)
із с. Хрещатика Черкаського району, 1970 р.,
та вузлова лялька із с. Золотоношки
Драбівського району Черкаської області
(історична Полтавщина), 1970-ті роки*

**Марія Стороженко з лялькою
х. Хрещатик Черкаського
району. 1970 р.**

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

Лялька баби Ганни
х. Хрещатик
Черкаського району.
1970-ті роки

Вузлова лялька-«княгиня» х. Хрещатик
Черкаського району. Початок 1970-х років

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

с. Золотоношка Драбівський район
Черкаської області (історична Полтавщина)

Полтавське Лівобережжя Дніпра

**Особливий тип вузлових
ляльок**

**Поєднання козацьких і
селянських хліборобських
традицій**

**Козацько-
міщанський
соціум**

**Козацько-
селянський
соціум**

*Іван Іванович Лисенко –
етнограф
фольклорист
краєзнавець
відомий художник «наївного»
живопису*

«Мабуть, це ніякі шедеври, але от саме такі ляльки робили і ще роблять у нашому селі, а фактично не роблять, а пригадують окремі бабусі»

з листа І. І. Лисенка, 1971 року

Марія Ткаченко (1899 р.н.)

Ганна Колотило (1914 р.н.)

Анастасія Лисенко (1924 р.н.)

**«Ляльки із Золотоношки вражали своїм
якимось непоясненим реліктовим
виглядом, наявністю зв'язків з
язичницькою обрядовою давниною»**

Олександр Найден

Ляльки із Золотоношки за конструктивним дизайном (внутрішньою будовою), статуарними та іконографічними ознаками, функціональними характеристиками та образними основами можна поділити на дві групи:

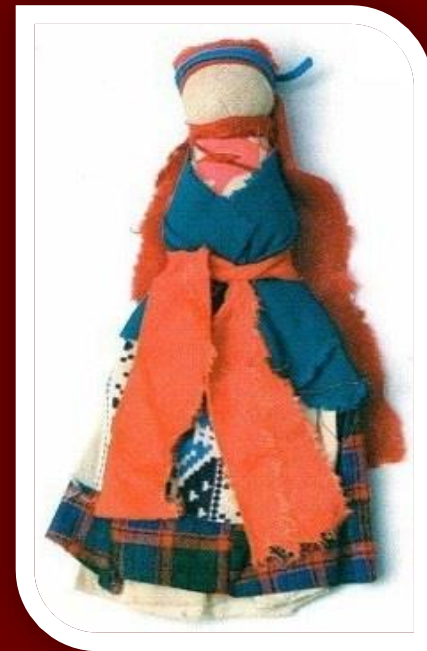
I

❖ «язичницько-обрядові» – найбільш декоративно яскраві, з домінуючими інтенсивними кольорами одягу та властивими лише їм аксесуарами

II

❖ дитячо-ігрові та хатньо-побутові – зроблені більш ретельно, більш компактні й пістряві

Ляльки першої групи

Ляльки другої групи

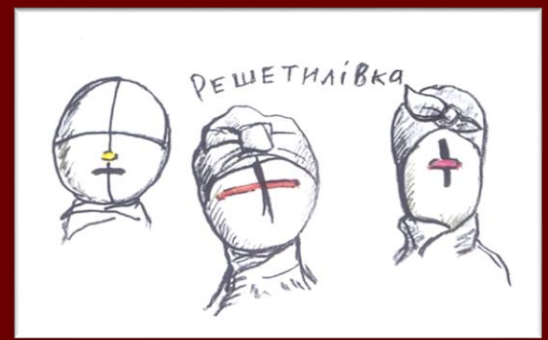
Ляльки Середньої Наддніпрянщини

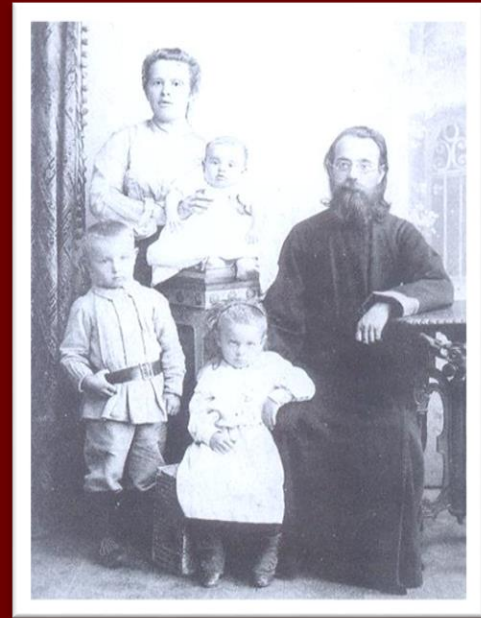
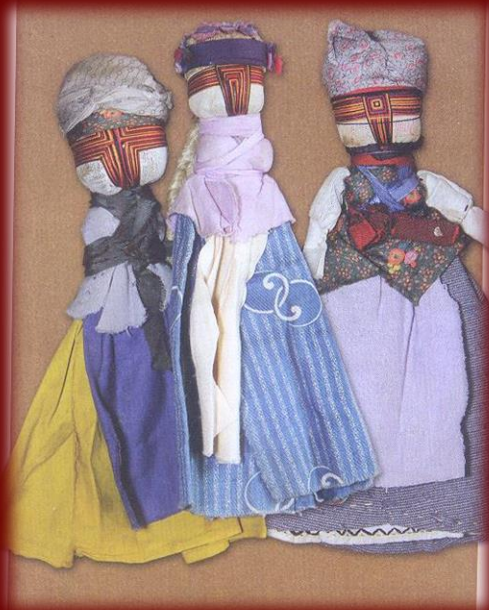
Ляльки «Княгиня і дружка» Кіри Авксентіївни Кононенко
с. Германівка Обухівського району Київської області. 1977 р.

Ляльки Середньої Наддніпрянщини

Колекція вузлових «решетилівських» ляльок, зібраних М. Бартрамом на Полтавщині, з фондів Художньо-педагогічного Музею іграшки РАО в Сергієвому Посаді

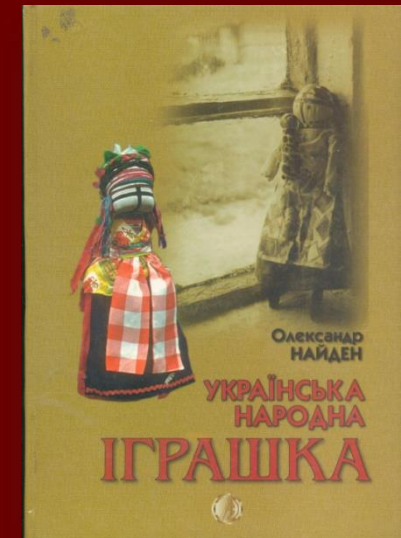
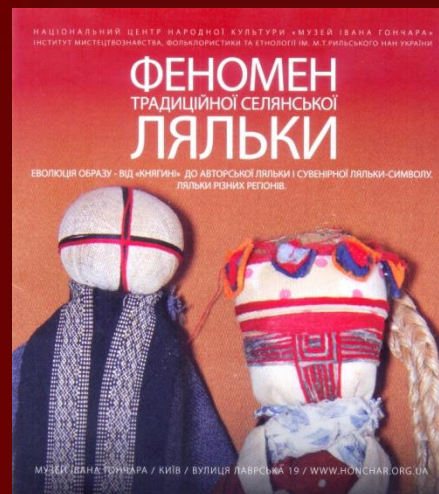
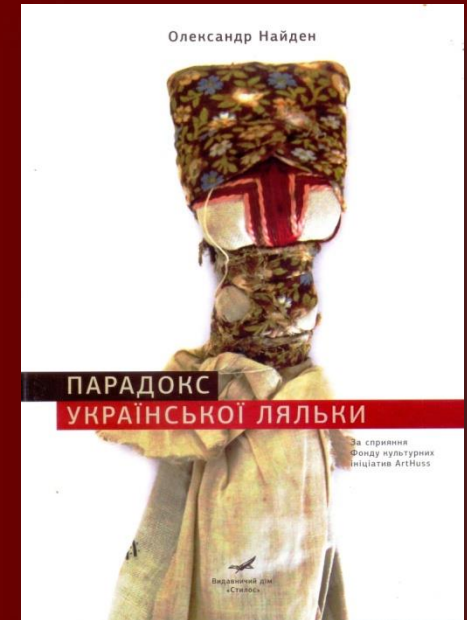
Ляльки Середньої Наддніпрянщини

«Суботівські ляльки»
з колекції родини
Марка Грушевського

Література

Державний музей іграшки МОНМС України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М. Т. Рильського НАН України

ЛЯЛЬКА ЯК ЗНАК, ОБРАЗ, ФУНКЦІЯ

Матеріали етнікологічної науково-практичної конференції
«ДРУГІ МАРКА ГРУШЕВСЬКОГО ЧИТАННЯ»

Міністерство освіти
і науки України

Державний музей
іграшки

Українська народна іграшка

Людмила ГЕРУС

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ІГРАШКА

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ МУЗЕЙ ІГРАШКИ

ІГРАШКА, ГРА, ДИТИНА: ВІД ОБРЯДОВОЇ СУБСТАНЦІЇ ДО СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ВИХОВАННЯ

Людмила Орлова

Куклы и люди

Олександр Найден, Марина Дьяченко

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ЛЯЛЬКА ІСТОРІЯ ЗІБРАННЯ І ВИВЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Дякую за увагу!